

---

# Inleiding

Stelt u zich eens een land voor waarvan de inwoners, zo te zien onbekommerd, jaar na jaar veel meer importeren dan exporteren. Dit zal u waarschijnlijk enige moeite kosten. Immers, ook wie economisch niet geschoold is, weet dat een structureel tekort op de betalingsbalans op den duur onherroepelijk tot ernstige problemen leidt. Ik wil uw voorstellingsvermogen nog verder op de proef stellen. In dit imaginaire land maken ook talloze overheidsfunctionarissen en 'opinion-leaders' zich in het geheel geen zorgen over de negatieve betalingsbalans. Integendeel, in koor roepen zij hun landgenoten telkens weer op allerlei goederen te importeren.

Een dergelijk tekort op de betalingsbalans hoeft niet per se slecht te zijn voor 's lands economie, zou iemand kunnen tegenwerpen. Wanneer men zoveel importeert om het eigen productieapparaat te versterken en kansrijke exportsectoren op te bouwen, is een tijdelijk tekort wellicht zelfs gunstig. Van een dergelijk streven vernemen we echter niets, evenmin als van een handelspolitiek op langere termijn. Exportbevordering en importbeperking lijken er onbekende begrippen.

Een dergelijk land bestaat in werkelijkheid niet, zult u zeggen. Zoveel economisch onbenul dichten we zelfs politici en andere invloedrijke personen niet toe. Ik vrees dat ik uw optimisme moet temperen. De situatie binnen de geschiedbeoefening - toch ook een soort samenleving met handelscontacten - vertoonde de afgelopen decennia een verbazingwekkende gelijkenis met de zojuist geschetste. Het tekort op de 'betalingsbalans' tussen de geschiedbeoefening en met name de sociale wetenschappen liep geweldig op, maar veel historici bleven doorgaan met het stimuleren van nog meer import. Grensbewaking en kwaliteitscontrole waren volstrekt onbetekenend. Over importbeperking en exportbevordering repten zij niet. Wie zijn produkt 'sociaalwetenschappelijk' noemde, kon het vrijwel altijd zonder problemen de grens over brengen, en vond vrijwel altijd moeiteloos een koper. De aanduiding 'sociaalwetenschappelijk' was blijkbaar op zichzelf al voldoende garantie voor kwaliteit. De verwondering die menig historicus voor de sociale wetenschappen koesterde, kende geen grenzen en was, zoals zo vaak in geval van dweperij, lang niet altijd

op kennis van zaken gebaseerd. De verwachtingen waren zeer hoog gespannen. Historici braken zich om het hardst het hoofd over de vraag wat zij nog meer aan de sociale wetenschappen zouden kunnen ontlenuen.

We mogen aannemen dat het 'sociaalwetenschappelijke buitenland' deze ontwikkeling enigszins verbaasd, maar uiteraard niet bezorgd, zal hebben gagedeslagen. Wie zou zich beklagen over een klant die zeer veel koopt en zeer weinig keurt? Beoefenaren van de sociale wetenschappen kochten zelf nauwelijks produkten op de historische markt, maar dat leek historici niet erg te deren. Ook op andere potentiële afzetmarkten betoonden die zich weinig actief. Zij maakten voor hun koopwaar nauwelijks reclame, maar kochten zelf wel in grote hoeveelheden elders in. Zagen ze zelf niets in hun produkten of waren ze van mening dat goede wijn geen krans behoeft, zodat 'in the long run' alles weer goed zou komen?

Aanhangers van de vrijhandelsgedachte zullen van mening zijn dat de hierboven geschetste situatie inderdaad geen reden tot ongerustheid biedt. De 'invisible hand' zal immers ook hier voor een herstel van het evenwicht zorgen. Het lijkt mij echter tamelijk naïef te veronderstellen dat beoefenaren van andere wetenschappen op een gegeven moment spontaan belangstelling zullen gaan tonen voor de bestaande geschiedbeoefening. In de praktijk werkt de 'invisible hand' meestal niet strikt volgens het liberale handboek en behoeft zij een behoorlijke zet in de goede richting. Vaak komt een evenwicht helemaal niet tot stand, of slechts na pijnlijk ingrijpen. En zelfs dan is de situatie voor de structureel zwakkere handelspartner allerminst bevredigend.

Beoefenaren van andere wetenschappen weten vaak niet eens wat die stille en bescheiden historici te bieden hebben. Wanneer eventueel hun belangstelling voor de studie van het verleden zou toenemen, is de kans groot dat zij die ofwel zelf ter hand nemen, ofwel door historici in een soort dienstverband zullen laten verrichten. Met name de verhouding tussen geschiedenis en de sociale wetenschappen zou dan wel eens op die tussen Zuid en Noord in de wereldeconomie kunnen gaan lijken. De hoogwaardige produktie en daarmee ook het kapitaal, de kapitaalgoederen en de goed betaalde arbeid hopen

zich op in het sociaalwetenschappelijke centrum, terwijl in de historische periferie slecht betaalde arbeiders onder erbarmelijke omstandigheden grondstoffen produceren met een slechte ruilvoet, die vervolgens massaal en voor weinig geld naar het centrum toevloeien. Het geld en talent dat nog in de periferie te vinden is, belandt in de handen van handlangers van het centrum. Wie iets wil bereiken en daartoe kwaliteiten en mogelijkheden bezit, gaat zelf ook naar dat centrum. Niet alleen overtollige 'muscles', maar ook broodnodige 'brains' zullen de historische periferie ontvluchten.

Er zijn tekenen dat het wellicht niet zo ver zal komen. Het structurele tekort van de historici op hun betalingsbalans lijkt thans minder te worden. Deze verbetering is echter meer het gevolg van een beperken van de import dan van een vergroten van de export. Het besef dringt door dat ook in de sociale wetenschappen niet alles goud is wat er blinkt. De verwachtingen blijken overspannen te zijn geweest. Bij veel historici hebben zij plaats gemaakt voor teleurstelling en zelfs afkeer. Zoals zo vaak het geval is, dreigt blinde liefde om te slaan in onberedeneerde haat. Clio wordt zelfbewuster en ziet minder tegen sociologen en economen op. Met de antropologie kan zij het nu zelfs uitstekend vinden. Niet omdat zij er tegen opkijkt, maar omdat zij zich er momenteel mee verwant voelt.

Aan exportbevordering en reclame voor eigen waar doen historici echter nog steeds te weinig. Het lijkt wel alsof zij zich zolang hebben afgevraagd wat anderen voor hen kunnen betekenen, dat zij zich nauwelijks kunnen voorstellen dat zij iets voor anderen kunnen betekenen. Persoonlijk zie ik geen enkele reden waarom Clio's betalingsbalans veel invoer, maar nauwelijks uitvoer zou moeten vertonen. De geschiedbeoefening kent thans al enige veelbelovende exportsectoren, maar dat zijn er te weinig en hun potentieel wordt niet optimaal benut. Er is onmiskenbaar in diverse wetenschappen sprake van aanzetten tot 'historisering'. Deze ontwikkeling is echter nog pril en zwak en dreigt voortdurend volledig teniet te worden gedaan door de eraan tegengestelde neiging om allerlei menswetenschappen om te vormen tot 'kundes' die volledig gericht zijn op directe toepassing en waarin voor historische 'franje' geen ruimte is.

Historici zullen hun waar zelf aan de man moeten brengen. Klanten moet men winnen. Passief blijven wachten tot zij zich aandienen, lijkt mij een heilloze strategie. Het nut van de geschiedbeoefening en van de historische benadering is voor velen niet meer evident. Historici die waarde hechten aan hun vak, hebben de plicht anderen weer van dat nut te door-dringen. Indien zij dat niet doen, wie dan wel?

In de reeks lezingen die in deze bundel zijn opge-nomen, zal de vraag centraal staan wat de geschied-beoefening voor andere disciplines en voor 'de maatschappij' kan betekenen. Na alle bespiege-lingen over de 'verwetenschappelijking' der ge-schiedbeoefening nu een pleidooi voor de 'histori-sering' der wetenschappen. Na alle pleidooien voor een maatschappelijk relevante geschiedbeoefening nu eens een pleidooi voor een samenleving die de geschiedbeoefening relevant acht. Dit aanprijzen

van een agressievere exportbevordering impliceert geenszins een gewoon omkeren der rollen. Het lijkt mij heilloos wanneer historici - nog afgezien van de represailles die dat zou oproepen - de grenzen gaan sluiten en terzelfder tijd een aanval op de buiten-landse markt openen. Het zou dom zijn de voorde-len onbenut te laten die de internationale handel aan alle betrokkenen kan bieden. Ook een zelfgekozen isolement, waartoe sommigen wellicht uit teleurstel-ling over de geleverde produkten zouden willen overgaan, lijkt mij ongewenst en zelfs schadelijk. Een 'isolation' is nooit lang 'splendid'. Aan de orde is een terugdringen van het tekort op de betalings-balans der historici, niet een aan banden leggen van de handelscontacten.

P.H.H. Vries